

Складні випадки чергування голосних в українській мові

Чергуються голосні	Приклади
е – и – нуль звука	<i>Беру – вибираю – вибрати</i>
о – а	<i>Ломити – зламати, допомогти – допомагати</i>
о(е) – і	<i>Загону – загін, село – сіл, каменя – камінь, Київ - Києва</i>
е – о	<i>Вечеря – звечора, шести – шостий, женити – жонатий, боєць – бойовий, копієчка - копійок</i>

Найпоширеніші чергування приголосних звуків

г — з — ж: нога — нозі — ніжка;

к — ц — ч: рука — руці — ручка;

х — с — ш: вухо — у вусі — вушко;

Чергування відбувається **при словозміні іменників**:

- при відмінюванні іменників: *круг — крузі, свекруха — свекрусі;*

- у кличному відмінку іменників чоловічого роду: *друг — друже, чоловік — чоловіче, пастух — пастуше;*

- у давальному відмінку іменників жіночого роду: *дочка — дочці;*

- у місцевому відмінку всіх трьох родів: *берег — на березі, рік — у році, мачуха — мачусі.*

При словотворенні іменників:

- жіночого роду за допомогою суфіксів **-к(а), -ечк(а), -еньк(а)**: *книга — книжка, рука — ручка;*

- чоловічого і середнього роду за допомогою суфіксів **-ок-, -ечок-, -ечк(о)**: *плуг — плужок, верх — вершечок, сонце — сонечко;*

При творенні прикметників:

- за допомогою суфікса **-ськ(ий)**: *Волга — волзький, козак — козацький, чех — чеський;*

- відносних прикметників із суфіксами **-оч-, -н(ий)**: *жінка — жіночий, парубок — парубочий, книга — книжний, тривога — тривожний;*

- присвійних прикметників на **-ин**: *Ольга — Ольжин, Варка — Варчин, свекруха — свекрушин, матінка — матінчин;*

- вищого ступеня порівняння за допомогою суфіксів **-ш-, -іш-**: *легкий — легший, важкий — важчий, вузький — вужчий.*

- Приголосні **г, з, ж** кінця основи разом з суфіксом **-ш-** замінюються на **-жч-**: *дорогий — дорожчий, вузький — вужчий, важкий — важчий.*

- Приголосний **с** разом із суфіксом **-ш-** замінюється на **щ**: *високий — вищий, красивий — кращий.*

- Кінцеві приголосні **к, ц** перед суфіксом **-н-** змінюються на **-чн**: *рік — річний, яйце — яєчний, кликати — кличний, серце — сердечний, околиця — околичний.*

Зверніть увагу! Виняток становлять слова: *рушник, рушниця (рука), соняшник (сонце), сердешний у значенні «бідолашний» (серце), мірошник (мірка), торішній (торік), дворушник (рука), вчорашній.*

У дієсловах найчастіше чергуються такі приголосні:

[з] — [ж]: *в'язати* — *в'язу*;

[д] — [дж]: *водити* — *воджу*;

[т] — [ч]: *котити* — *кочу*;

[с] — [ш]: *носити* — *ношу*;

[зд] — [ждж]: *їздити* — *їжджу*;

[ст] — [шч]: *свистіти* — *свищу*;

[г] — [ж]: *могти* — *можу*;

[к] — [ч]: *плакати* — *плачу*;

[х] — [ш]: *колихати* — *колишу*;

[ск] — [шч]: *полоскати* — *полощу*.

Зверніть увагу! *Возити* — *вожу*, але *водити* — *воджу*.

В інших частинах мови такі найпоширеніші чергування приголосних звуків:

[г] — [ж] — [з]: *книга* — *книжка* — *книзі*;

[к] — [ч] — [ц]: *око* — *очний* — *в оці*;

[х] — [ш] — [с]: *кожух* — *кожушина* — *в кожусі*.